

Quan điểm của Đảng về việc xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ và hội nhập quốc tế theo tư tưởng Hồ Chí Minh

TS. NGUYỄN THỊ HỒNG HẠNH

Học viện Chính trị khu vực I; Email: nguyenthihonghanhhn@gmail.com

Nhận ngày 23 tháng 12 năm 2022; chấp nhận đăng tháng 3 năm 2023.

Tóm tắt: Xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ và hội nhập quốc tế là xu thế tất yếu của các quốc gia trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay. Bài báo khái quát tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ và hội nhập quốc tế, trên cơ sở đó phân tích chủ trương của Đảng về vấn đề này, từ đó làm rõ một số yêu cầu đối với việc xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ và hội nhập kinh tế quốc tế theo tư tưởng Hồ Chí Minh trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: độc lập tự chủ; hội nhập kinh tế quốc tế; quan điểm của Đảng; xây dựng kinh tế.

Abstract: Building an independent, self-reliant and internationally integrated economy is an inevitable trend of countries in the current globalization context. The article summarizes Ho Chi Minh's thoughts on building an independent, self-sufficient and internationally integrated economy. It analyzes the Party's policy on this issue, thereby making a number of requirements for the building of an independent, self-reliant and internationally integrated economy based on Ho Chi Minh's thoughts in the current period.

Keywords: independence and autonomy; international economic integration; the Party's point of view; economic construction.

Đặt vấn đề

Độc lập tự chủ và hội nhập quốc tế là vấn đề lớn của các quốc gia trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay. Đối với Hồ Chí Minh, Người đã có những tư duy, kiến giải mới mẻ sáng tạo về con đường cách mạng Việt Nam cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX. Người cũng đã phân tích, nhận thức sâu sắc giá trị tốt đẹp của chủ nghĩa yêu nước Việt Nam, sức mạnh vô địch của khối đoàn kết toàn dân tộc trong sự nghiệp cách mạng, có nhận thức mới về yêu cầu, nhiệm vụ của cuộc cách mạng ở Việt Nam. Từ đó, Người đã xác định con đường giải phóng mới đáp ứng yêu cầu của lịch sử, đặt cách mạng Việt Nam là một bộ phận và luôn gắn cách mạng Việt Nam với cách mạng thế giới. Vận dụng tư

tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ gắn với hội nhập quốc tế, Đảng Cộng sản Việt Nam đã có những định hướng, quan điểm chỉ đạo cụ thể.

1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về nền kinh tế độc lập tự chủ với hội nhập kinh tế quốc tế

Ngay khi đất nước giành được độc lập (năm 1945), Chủ tịch Hồ Chí Minh đã bắt tay vào việc xây dựng nền tảng kinh tế cho Nhà nước mới, trong đó có những tư tưởng hết sức táo bạo về mở cửa, đa dạng hóa quan hệ hợp tác quốc tế. Tư tưởng xuyên suốt, nhất quán của Chủ tịch Hồ Chí Minh là cần phải mở rộng hợp tác với các nước, không chỉ với các nước láng giềng anh em, các nước xã hội chủ nghĩa, các nước dân chủ mà cả với các nước tư bản nhưng

với điều kiện là phải bảo đảm độc lập tự chủ của Việt Nam. Độc lập tự chủ là nguyên tắc không thay đổi, hội nhập kinh tế quốc tế là để phục vụ công cuộc xây dựng phát triển đất nước sau khi giành độc lập, không thể vì hợp tác, hội nhập kinh tế mà đánh mất độc lập tự chủ. Hồ Chí Minh khẳng định nguyên tắc: "tôn trọng sự hoàn chỉnh về chủ quyền và lãnh thổ của nhau, không xâm phạm lẫn nhau, không can thiệp nội trị của nhau, bình đẳng cùng có lợi, và chung sống hòa bình"⁽¹⁾ khi đặt quan hệ với các nước khác.

Người cho rằng "Độc lập nghĩa là chúng tôi điều khiển lấy mọi công việc của chúng tôi, không có sự can thiệp ở ngoài vào"⁽²⁾. Độc lập tự chủ là xuất phát từ lợi ích giai cấp và dân tộc để hoạch định và thực thi đường lối đối nội, đối ngoại; không giáo điều, dập khuôn, máy móc; không lệ thuộc vào người khác. Với Chủ tịch Hồ Chí Minh, độc lập tự chủ là đặc điểm rất sâu sắc trong phong cách tư duy của Người mà một trong những điều kiện quan trọng để có được phẩm chất ấy là phải hướng tầm nhìn ra thế giới, mở mang quan hệ hợp tác, hội nhập quốc tế trên cơ sở xuất phát từ thực tiễn Việt Nam và nhằm làm cho Việt Nam phát triển "giàu mạnh", "văn minh", "có thể theo kịp các nước khác trên toàn cầu".

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ và hội nhập kinh tế quốc tế là một bộ phận hữu cơ của tư tưởng tự lực cánh sinh, đem sức ta mà giải phóng cho ta, chủ động, tích cực, không trông chờ ỷ lại vào sự giúp đỡ của người khác. Theo Người, muốn hợp tác quốc tế hiệu quả, bền vững phải có thực lực của ta làm cơ sở. Thực lực là yếu tố bên trong, là nhân tố quyết định thành công của phát triển và hội nhập quốc tế. Cần lưu ý rằng, khi đề cập đến nhân tố trong nước và sự hợp tác với nước ngoài, Chủ tịch Hồ Chí Minh bao giờ cũng đặt nhân tố nội lực lên trên, nhấn mạnh phải lấy nội lực là chính. Việc phát huy

nguồn lực bên trong là cơ sở để sử dụng tốt hơn, hiệu quả hơn các nguồn lực từ bên ngoài. Cùng với đó, thu hút các nguồn lực bên ngoài sẽ góp phần quan trọng để phát huy tốt hơn, hiệu quả hơn các nguồn lực trong nước.

2. Quan điểm của Đảng về nền kinh tế độc lập tự chủ với hội nhập kinh tế quốc tế

Kinh tế của một quốc gia bao gồm các ngành kinh tế, các thành phần kinh tế, có cơ cấu kinh tế hoàn chỉnh hoặc tương đối hoàn chỉnh. Trước đây, tính độc lập tự chủ của nền kinh tế thể hiện ở chỗ nền kinh tế đó phải cơ bản đáp ứng được những nhu cầu trong nước, góp phần bảo vệ chủ quyền quốc gia, không bị lệ thuộc vào bên ngoài và tự quyết định được các vấn đề của đất nước. Ngày nay, tính độc lập tự chủ của nền kinh tế ngoài việc không bị lệ thuộc vào bên ngoài thì còn thể hiện ở việc tận dụng được các nguồn lực, có khả năng ứng phó linh hoạt trước biến động của thị trường.

Trong thời đại ngày nay, nền kinh tế độc lập tự chủ không thể là một nền kinh tế "khép kín" cực đoan, "tự cung tự cấp", bế quan tỏa cảng với bên ngoài. Bởi lẽ trong xu thế toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế, nền kinh tế của mỗi quốc gia đều trở thành thành tố rất quan trọng của nền kinh tế thế giới. Xây dựng kinh tế phải bảo đảm các yêu cầu phát triển bền vững, gắn tăng trưởng kinh tế với tiến bộ xã hội, phát huy lợi thế so sánh để có thể kết hợp tối ưu các nguồn vốn, khoa học công nghệ tiên tiến với nguồn lực bên trong, có cơ chế thị trường đáp ứng các quy ước quốc tế, tham gia có hiệu quả vào các tổ chức kinh tế khu vực và toàn cầu. Cụ thể, độc lập, tự chủ về kinh tế ở Việt Nam phải là độc lập tự chủ trong phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa; hội nhập có hiệu quả với nền kinh tế thế giới; tích cực tham gia hợp tác, phân công lao động để có thể cạnh tranh hiệu quả trên thị trường quốc tế. Những nhân tố này được xem là những nhân tố cơ bản và những điều kiện cần thiết bảo đảm

cho tính độc lập tự chủ của nền kinh tế trước những biến động của thị trường hiện nay.

Quán triệt tư tưởng Hồ Chí Minh cũng như bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay, Đảng ta luôn nhận thức được tầm quan trọng của việc kết hợp giữa xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ và hội nhập kinh tế quốc tế đối với sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước. Nghị quyết về hội nhập kinh tế quốc tế (Nghị quyết 07-NQ/TW ban hành ngày 27 tháng 11 năm 2001) của Bộ Chính trị khóa IX đã nêu rõ mục đích của việc chủ động hội nhập kinh tế quốc tế là nhằm "mở rộng thị trường, tranh thủ thêm vốn, công nghệ, kiến thức quản lý để đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa theo định hướng xã hội chủ nghĩa"⁽³⁾.

Đối với Việt Nam, hội nhập kinh tế phải đi đôi với xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ, đây vừa là yêu cầu, vừa là bài học của thực tiễn phát triển đất nước. Xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ cùng với thực hiện hội nhập quốc tế sẽ giúp Việt Nam khai thác tốt hơn tiềm năng bên trong - bên ngoài, kết hợp nội lực - ngoại lực tạo thành sức mạnh tổng hợp của nền kinh tế. Bên cạnh đó, chỉ khi giữ được tính độc lập tự chủ, đất nước mới duy trì được sự phát triển bền vững, không bị "hòa tan" trong điều kiện mở cửa, hội nhập kinh tế quốc tế. Có thể nói đây là bài học kinh nghiệm không chỉ của riêng Việt Nam mà còn của nhiều quốc gia trong khu vực và trên thế giới. Đặc biệt ở Việt Nam, công cuộc đổi mới đất nước diễn ra trong bối cảnh trong và ngoài nước có nhiều diễn biến phức tạp, các thế lực thù địch thường xuyên ngăn cản, chống phá con đường quá độ lên chủ nghĩa xã hội với mức độ ngày càng tinh vi, xảo quyệt. Về kinh tế, nếu không tạo dựng được một nền kinh tế độc lập tự chủ thì rất dễ bị lệ thuộc vào bên ngoài, thậm chí có thể bị lôi kéo, khống chế, ép buộc chúng ta đi chệch quỹ đạo chủ nghĩa xã hội.

Đại hội IX của Đảng năm 2001 đã xác định

đường lối phát triển kinh tế đất nước, trong đó có việc xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ, đưa nước ta trở thành một nước công nghiệp, phát huy cao độ nội lực, đồng thời tranh thủ nguồn lực bên ngoài và chủ động hội nhập kinh tế quốc tế để phát triển nhanh, có hiệu quả và bền vững⁽⁴⁾. Thực tiễn trong quá trình lãnh đạo đất nước và xã hội, Đảng, Nhà nước đã đề ra các chủ trương, chính sách xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ, về hội nhập kinh tế quốc tế. Nhận thức về mối quan hệ giữa hai nội dung này ngày càng được Đảng cụ thể hóa đầy đủ hơn, sâu sắc hơn. Đại hội IX của Đảng nhấn mạnh yêu cầu: "Công nghiệp hóa, hiện đại hóa phải bảo đảm xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ, trước hết là độc lập tự chủ về đường lối, chính sách", "xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ đi đôi với chủ động hội nhập kinh tế quốc tế, kết hợp nội lực với ngoại lực thành nguồn lực tổng hợp để phát triển đất nước"⁽⁵⁾. Mối quan hệ giữa việc xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ với chủ động hội nhập kinh tế quốc tế cũng được nhấn mạnh trong "Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội 2001 - 2010" Đảng xác định: "Độc lập tự chủ về kinh tế tạo cơ sở cho hội nhập kinh tế quốc tế có hiệu quả; hội nhập kinh tế quốc tế có hiệu quả tạo điều kiện cần thiết để xây dựng kinh tế độc lập tự chủ"⁽⁶⁾. Hai nội dung này có quan hệ biện chứng vừa là điều kiện, vừa là kết quả của nhau.

Chủ trương xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ đi đôi với hội nhập kinh tế quốc tế được quán triệt và thực hiện xuyên suốt trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Trong "Chương trình xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011)" và "Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội 2011 - 2020" được thông qua tại Đại hội XI của Đảng (năm 2011) đều nhấn mạnh, việc hội nhập quốc tế càng sâu rộng thì tính độc lập tự chủ phải ngày càng cao. "Xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ ngày càng cao trong điều kiện

hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng^[7]. Khi giải quyết mối quan hệ giữa xây dựng kinh tế độc lập tự chủ với hội nhập kinh tế quốc tế cần tránh thái độ cực đoan, phiến diện, duy ý chí; giải quyết linh hoạt theo nguyên tắc: độc lập tự chủ là nền tảng, hội nhập quốc tế bổ sung, nâng tầm độc lập tự chủ lên một trình độ mới. □ Phát huy nội lực và sức mạnh dân tộc là yếu tố quyết định, đồng thời tranh thủ ngoại lực và sức mạnh thời đại là yếu tố quan trọng để phát triển nhanh, bền vững và xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ^[8] - Đảng đã tiếp tục nêu rõ vấn đề này trong Văn kiện Đại hội XI.

Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XII đã tiếp tục xác định việc xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ theo 4 nội dung chủ yếu. *Một là*, đẩy mạnh hội nhập kinh tế quốc tế một cách chủ động và tích cực với việc ký kết chính thức và thực hiện có hiệu quả các hiệp định hợp tác kinh tế quốc tế; xây dựng các thể chế kinh tế hướng tới hội nhập quốc tế trên cơ sở bảo đảm độc lập, tự chủ. *Hai là*, luôn giữ vững định hướng xã hội chủ nghĩa trong nền kinh tế thị trường. *Ba là*, bảo đảm nền kinh tế đất nước không bị lệ thuộc vào bên ngoài. *Bốn là*, quốc gia phải có thực lực, đây là điều cốt lõi nhất để giữ vững độc lập, tự chủ. Cụ thể: phải có một cơ cấu kinh tế hợp lý, có độ an toàn cần thiết; kinh tế phát triển bền vững, có năng lực cạnh tranh cao; cơ cấu xuất - nhập khẩu cân đối; cơ cấu mặt hàng phong phú; cơ cấu thị trường quốc tế đa dạng□

Đại hội Đảng lần thứ XIII (năm 2021) tiếp tục khẳng định tầm quan trọng của hội nhập quốc tế và xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ. Đây là bước đi đúng đắn phù hợp với yêu cầu và bối cảnh thế giới. Do đó, cần phải □ chủ động và tích cực hội nhập quốc tế, giải quyết tốt mối quan hệ giữa độc lập, tự chủ và hội nhập quốc tế; thúc đẩy hội nhập quốc tế toàn diện, sâu rộng, linh hoạt, hiệu quả vì lợi ích quốc gia - dân tộc, bảo đảm độc lập, tự chủ, chủ quyền

quốc gia. Gắn kết chặt chẽ quá trình chủ động, tích cực hội nhập quốc tế toàn diện và sâu rộng với việc nâng cao sức mạnh tổng hợp, huy động tiềm năng của toàn xã hội; đổi mới, hoàn thiện thể chế trong nước, nâng cao năng lực tự chủ, cạnh tranh và khả năng thích ứng của đất nước^[9].

Như vậy có thể thấy, Đảng đã nhận thức rất đúng đắn tầm quan trọng của nền kinh tế độc lập tự chủ và hội nhập kinh tế quốc tế. Đối với một quốc gia, độc lập, tự chủ về kinh tế là một trong những điều kiện giúp quốc gia giữ vững sự độc lập, tự chủ về mặt chính trị. Trong mối tương quan giữa kinh tế với chính trị, lý luận và thực tiễn đều chứng minh rằng không thể có độc lập, tự chủ về chính trị nếu như quốc gia đó bị lệ thuộc về kinh tế. Do đó, xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ không hẳn xuất phát từ đường lối, mong muốn chủ quan của một quốc gia, mà còn xuất phát từ chính đòi hỏi thực tiễn của quốc gia đó. Đây cũng là tư tưởng xuyên suốt của Đảng Cộng sản Việt Nam trong thời kỳ mới.

3. Một số yêu cầu trong quá trình xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ và hội nhập kinh tế quốc tế theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Việt Nam đã và đang bước vào con đường đổi mới, mở cửa hội nhập kinh tế với nhiều lợi thế và thách thức. Chính vì vậy, việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh để xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ đi đôi với tích cực và chủ động hội nhập kinh tế quốc tế có ý nghĩa rất quan trọng. Để làm được điều này, Đảng cần chú ý một số yêu cầu sau:

Một là, cần tiếp tục tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý nhà nước, phát huy sức mạnh nhân dân trong xây dựng kinh tế độc lập tự chủ và hội nhập kinh tế quốc tế. Quán triệt sâu sắc và thực hành đúng tư tưởng Hồ Chí Minh về phát huy thực lực của đất nước, bởi □ thực lực là cái chiêng, ngoại giao là cái tiếng□ □ ta có mạnh thì họ mới chịu □ đếm xỉa đến□

Thực lực của ta là sức mạnh tổng hợp mọi mặt gồm cả chính trị, kinh tế, văn hóa, ngoại giao, quốc phòng, an ninh. Trong đó, cần chú trọng các yếu tố bảo đảm cho độc lập, tự chủ như: chính trị, xã hội ổn định; kinh tế tăng trưởng nhanh, bền vững; quốc phòng - an ninh vững mạnh; nguồn nhân lực dồi dào, trung thành và chuyên nghiệp; quan hệ cân bằng với các nước lớn. Vận dụng đúng đắn, sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về vấn đề này là chìa khóa đưa đến thành công.

Hai là, cần nâng cao hiệu quả công tác đối ngoại, gắn ngoại giao chính trị với ngoại giao kinh tế; phối hợp chặt chẽ giữa đối ngoại với các lĩnh vực chính trị, quân sự, kinh tế, xã hội nhằm huy động sức mạnh tổng hợp cho sự phát triển đất nước.

Ba là, cùng với việc thực hiện tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ, gắn liền với hội nhập kinh tế quốc tế, Việt Nam cần quán triệt sâu sắc quan điểm của Đảng: "Xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ ngày càng cao trong điều kiện hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng". Phải không ngừng tăng cường tiềm lực kinh tế và sức mạnh tổng hợp của đất nước để chủ động, tích cực hội nhập quốc tế sâu rộng và có hiệu quả⁽¹⁰⁾. Đây mạnh thực hiện đồng bộ đổi mới kinh tế với "đường lối đối ngoại độc lập, tự chủ, hòa bình, hợp tác và phát triển; chủ động và tích cực hội nhập quốc tế, là đối tác tin cậy và là thành viên có trách nhiệm trong cộng đồng quốc tế"⁽¹¹⁾.

Bốn là, bảo đảm hài hòa mối quan hệ giữa độc lập, tự chủ với chủ động hội nhập kinh tế quốc tế, gắn hội nhập kinh tế quốc tế với củng cố an ninh quốc phòng. Cần có giải pháp ngăn ngừa, phòng chống và khắc phục những mặt trái của cơ chế thị trường, đấu tranh có hiệu quả với âm mưu, thủ đoạn phá hoại của các thế lực thù địch; kết hợp nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội đi đôi với bảo vệ độc lập chủ quyền lãnh thổ, giữ gìn trật tự trị an đất nước.

Kết luận

Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ và hội nhập kinh tế quốc tế mang tính cách mạng và khoa học. Quan điểm này xuyên suốt hệ thống tư tưởng Hồ Chí Minh và được Đảng ta kế thừa, vận dụng, phát triển trong tình hình mới. Đảng đã nhận thức rất rõ tầm quan trọng của nền kinh tế độc lập tự chủ, mối quan hệ của nó với hội nhập quốc tế, những yêu cầu nhiệm vụ xây dựng kinh tế trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế. Có thể nói, trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập sâu rộng hiện nay, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh, đề ra chủ trương, đường lối phù hợp với từng thời kỳ để đưa đất nước tiến nhanh, tiến mạnh, tiến vững chắc lên chủ nghĩa xã hội./.

(1), (2) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 10, tập 5, tr.162.

(3) Đảng Cộng sản Việt Nam (2001), *Nghị quyết 07-NQ/TW về hội nhập kinh tế quốc tế của Bộ Chính trị*, ban hành ngày 27/11/2001, <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Thuong-mai/Nghi-quyet-07-NQ-TW-hoi-nhap-kinh-te-quoc-te-112630.aspx>

(4), (5), (6) Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, H., tr.89, 92, 166.

(7), (8), (10) Đảng Cộng sản Việt Nam (2001), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, H., tr.102.

(9) Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập 1, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, H., tr.164.

(11) Đinh Thế Huynh, Phùng Hữu Phú, Lê Hữu Nghĩa, Vũ Văn Hiền, Nguyễn Viết Thông (đồng chủ biên) (2015), *30 năm đổi mới và phát triển ở Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, H., tr.229.